

Katecheza w służbie ekologii

Streszczenie

Zadaniem katechezy jest wychowanie dzieci, młodzieży i dorosłych do aktywnego uczestnictwa w życiu Kościoła oraz świata. Potrzeba zajęcia się sprawami ekologii wynika z powierzenia człowiekowi świata i nakazu troski o jego oblicze (por. Rdz 2,15). W katechezie służba ekologii polega na nauce szacunku i kształtowaniu postawy miłości do Boga, drugiego człowieka i do całego stworzenia. Wiąże się to z wychowaniem moralnym, które wskazuje na potrzebę „nawrócenia ekologicznego” czyli wewnętrznej przemiany człowieka. Wyznacznikiem dobrze rozumianej i realizowanej ekologii jest zatem osoba ludzka. Działanie ekologiczne oznacza wpięrow poszanowanie dla każdej ludzkiej istoty, która jest „obrazem” Boga, a następnie świata stworzonego jako dzieła Bożego. W katechezie należy wychowywać i kształtować odpowiedzialne postawy uczniów wobec innych ludzi, ale także otaczającego ich świata. Ochrona przyrody wymaga działań praktycznych, dlatego formuje się postawy moralne, w których dominuje wyższość bycia nad posiadaniem. Celem wszystkich działań ekologicznych podejmowanych w katechezie jest ukazanie prawdy że świat jest wspólnym domem o który należy nieustannie się troszczyć (por. *Laudato si* 232). Kościół wychowuje katechizowanych uczniów do wrażliwości ekologicznej, dzięki temu iż uwzględnia zarówno ochronę środowiska naturalnego, jak też ludzkiego (społecznego).

Słowa klucze: katecheza, ekologia, edukacja ekologiczna, wychowanie integralne.

Paulina Skórnicka

Przykłady wykorzystania mediów społecznościowych w duszpasterskiej działalności Kościoła w czasie pandemii

Examples of using social media in the pastoral activities of the Church during a pandemic

Summary

The intensive development of social media has made the virtual world an integral part of human life and a characteristic manifestation of modern times. The new media, focused primarily on the activity of the recipients, have been welcomed by the Church, who has recognized the new media's enormous power to influence people and feels obliged to use these tools in pastoral care. The COVID-19 pandemic is a special challenge in this matter. Pope Francis, on his Twitter profile during this period, called for prayer and unity with all people in need. Many priests in Poland, through the YouTube platform and the social network site Facebook, have taken various initiatives to proclaim the Word of God, accompany the faithful at a difficult time of isolation, assuring the spiritual closeness of the Church's community.

Key words: social media, pastoral care, pandemic, „Mocni w Duchu”, e- retreat.

Intensywne przemiany, obejmujące swym zasięgiem wszystkie dziedziny ludzkiej egzystencji, postęp nauki, techniki, rozwój nowych technologii komunikacji, środków przekazu, Internetu, mediów społecznościowych sprawiły, że współczesny człowiek jest zanurzony w świecie cyfrowym, wirtualnym. Ten świat, jak podkreślił papież Benedykt XVI, już nie jest równoległy w stosunku do świata realnego. Granica pomiędzy jednym, a drugim stała się bardzo cienka, jeśli nie całkowicie zatarta. Rzeczywistość cyfrowa została wprzęgnięta w codzienne życie zarówno jednostki, jak i całych społeczeństw¹. Obecnie ciężko wyobrazić sobie bytowanie pozbawione mediów. Towarzyszą one niemal każdemu wydarzeniu prywatnemu, społecznemu, politycznemu, gospodarczemu, kulturalnemu czy religijnemu. Wywierają wpływ na człowieka, determinując jego sposób życia, postępowania oraz dokonywane wybory. Wyznaczają rytm rzeczywistości. Wielu ludzi, szczególnie młodych, rozpoczyna dzień od odwiedzenia swojego konta na portalu społecznościowym. Zamieszcza tam informacje dotyczące podejmowanych działań, swoich opinii, często bardzo wewnętrznych, intymnych przeżyć. Powszechny jest widok osób idących ulicą, ze wzrokiem utkwionym w ekran telefonu komórkowego. Media społecznościowe stały się przestrzenią międzyludzkich kontaktów, wymiany doświadczeń, narzędziem reklamy, źródłem informacji, a przede wszystkim charakterystycznym znakiem współczesności². Konieczne

jest wykorzystanie w działalności duszpasterskiej tego, czym człowiek żyje na co dzień, w tym przypadku będzie to świat cyfrowy, kultura tworzona przez media społecznościowe. W niniejszej pracy zostanie ukazane jak kształtował się stosunek Kościoła do mediów oraz w jaki sposób media społecznościowe są wykorzystywane w posłudze duszpasterskiej, zwłaszcza w dobie pandemii.

1. Media w nauczaniu Kościoła

Kościół, wypełniając swą misję ewangelizacyjną na przestrzeni lat, posługiwał się różnymi metodami, aby Dobra Nowina mogła być usłyszana w każdej epoce dziejów, korzystając ze zdobyczy nauki i techniki. Jak podkreślił Wacław Depo „stosunek Kościoła do nowo powstających mediów ewoluował od postaw obojętnych i nieufnych, poprzez krytyczną i ostrożną akceptację, do coraz większego zainteresowania i zaangażowania się po stronie nowoczesnych technik społecznego komunikowania jako narzędzi i sposobów ewangelizacji współczesnego świata”³. Zarówno papież Grzegorz XVI, jak i Pius IX krytycznie odnosili się do prasy, wykazując i potępiając szkodliwy wpływ propagowanych tam elementów ideologicznych, sprzecznych z nauką Kościoła. Pius IX dostrzegał jednak konieczność wydawania alternatywnej, dobrej prasy. Kolejni papieże również zachęcali do krzewienia prasy katolickiej, opartej na wartościach chrześcijańskich. Podobne stanowisko można było zaobserwować w stosunku

¹ Por. Benedykt XVI, *Orędzie na XLVII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu „Serwisy społecznościowe: portale prawdy i wiary; nowe przestrzenie ewangelizacji”* (Watykan, 24 stycznia 2013), „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie) 34(2013) nr 3-4, s. 10-11.

² Por. J. M. Nogowski, *Duszpasterstwo w Polsce wobec mass mediów*, „Civitas et Lex” 3(2016) t. 11, nr 3, s. 8.

³ W. Depo, *Środki społecznego przekazu – nowa ambona Kościoła* (1), [on-line] https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WE/depo/niedziela201303_media.html [dostęp: 29.04.2020].

do filmu. Pomimo dystansu i nieufności dostrzegano w tych środkach przekazu szansę na dotarcie do człowieka z orędziem o zbawieniu⁴.

Pozytywne odniesienie do środków społecznego przekazu wybrzmiało w dekrecie Soboru Watykańskiego II *Inter mirifica*, który był poświęcony tej tematyce. Ojcowie Soborowi wskazali, że Kościół jest zobowiązany do głoszenia Dobrej Nowiny, wykorzystując przy tym środki społecznego przekazu, aby dzięki temu mógł docierać do wszystkich ludzi⁵. Zainteresowanie Kościoła wykorzystaniem mediów w przepowiadaniu Ewangelii przyczyniło się do ustanowienia Światowego Dnia Środków Społecznego Przekazu. Z tej racji, począwszy od 1967 roku, papież kieruje do wiernych swoje orędzie⁶. W kontekście medialnym na uwagę zasługuje także wypowiedź Pawła VI z *Evangellii nuntiandi*. Ojciec Święty, wskazując na charakterystyczne w obecnych czasach posługiwanie się środkami społecznego przekazu, stwierdził, że należy korzystać z ich pomocy zarówno w pierwszym przepowiadaniu wiary, jak i w katechezie czy dalszej formacji. „Środki te, wprężnięte w służbę Ewangelii, niezmiernie poszerzają zakres słuchania Słowa Bożego i zanoszą orędzie zbawienia do milionów ludzi. Kościół byłby winny przed swoim Panem, gdyby nie używał tych potężnych pomocy, które ludzki

umysł coraz bardziej usprawnia i doskonali. Za ich pośrednictwem głosi orędzie, jakie mu zostało powierzone, «na dachach»; w nich znajduje nowe i skuteczne formy świętego oddziaływania, współczesną ambonę; poprzez nie może przemawiać do rzesz⁷”.

Odniesienie Kościoła do Internetu od samego początku było dużo bardziej pozytywne. Jan Paweł II w swoim orędziu na 36 Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu w 2002 roku, nazwał Internet „nowym forum głoszenia Ewangelii”. Ojciec Święty, odnosząc się do znanego w starożytnym Rzymie miejsca życia społecznego, religijnego, kulturalnego i politycznego wskazał na Internet jako na nowy horyzont, skrywający wiele niebezpieczeństw, ale i nadziei. Wykorzystanie w duszpasterskiej działalności Kościoła nowych technologii cyberprzestrzeni papież nazywa przygodą, do której podchodzi z zaufaniem i realizmem. Internet, choć nie jest w stanie zastąpić osobowego spotkania z Bogiem może przyczynić się do pierwszego doświadczenia wiary, jak również pomóc w jej wzroście⁸. W 2013 roku Benedykt XVI dokonał podobnego porównania, nawiązując w swoim orędziu do terminologii starożytnej Grecji. Zestawił rozwój sieci społecznościowych z powstawaniem nowej „agory”, znaczeniowo tożsamej z rzymskim forum. Ponadto Ojciec Święty podkreślił znaczenie świata

⁴ Nauczanie papieży na temat środków przekazu zostało zawarte w encyklikach: *Mirari vos* Grzegorza XVI, *Nostis et vobiscum* Piusa IX, *Etsi nos* Leona III, *Divini illius Magistri* oraz *Vigilanti cura* Piusa XI, *Miranda prorsus* Piusa XII; por. Tamże.

⁵ Por. Sobór Watykański II, *Inter mirifica. Dekret o środkach społecznego przekazywania myśli*, Rzym 1963, nr 3.

⁶ Por. M. Chmielewski, *Kultura medialna jako wyzwanie dla komunikacji wiary w świetle orędzi Benedykta XVI na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu*, „Biuletyn Edukacji Medialnej” 13(2016) nr 1, s. 156-158.

⁷ Paweł VI, *Evangellii nuntiandi. Adhortacja apostołska o ewangelizacji w świecie współczesnym*, Rzym 1975, nr 45.

⁸ Por. Jan Paweł II, *Orędzie na XXXVI Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu ŚDŚSP „Internet: nowe forum głoszenia Ewangelii (Watykan, 24 stycznia 2002)*, „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie) 23(2002) nr 4, [on-line] https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/internet_aut_12052002.html [dostęp: 29.04.2020].

medialnego nie tylko dla ewangelizacji, ale także dla ludzkiego rozwoju. Człowiek w wirtualnej przestrzeni ma możliwość modlitwy, medytacji, rozważania i dzielenia się Słowem Bożym. Cyfrowy świat jest bogactwem. Dostarcza konkretnych narzędzi przepowiadania Ewangelii, tym samym determinuje działania duszpasterskie również na płaszczyźnie wirtualnej⁹. W orędziach Benedykta XVI wybrzmiewa wielość pozytywnych określeń, użytych w kontekście nowych technologii, takich jak: bogactwo, dar, korzyści, możliwości. „Ponadto terminologia używana w Orędziach na lata 2009–2013 jest bardziej techniczna, nowoczesna. Jednakże najistotniejsza zmiana następuje w podejściu do mediów i cyfrowego świata: to już nie szansa czy zagrożenie, to przestrzeń ewangelizacji!”¹⁰.

Konieczność zastosowania mediów społecznościowych w duszpasterstwie podkreśla także papież Franciszek, ukazując Internet jako coś dobrego, dar Boży. W swoim pierwszym orędziu z okazji Światowego Dnia Środków Społecznego Przekazu, podkreślił, że za pomocą sieci możliwe staje się dotarcie z Dobrą Nowiną „na egzystencjalne peryferie”. Kościół nie powinien lękać się tej drogi, ponieważ jest to droga świata¹¹. „Otworzyć drzwi kościołów znaczy również otworzyć je na świat cyfrowy, zarówno po to, by ludzie

wchodzili, niezależnie od tego, jakie są ich warunki życia, jak i po to, by Ewangelia mogła przekraczać próg świątyni i wychodzić wszystkim naprzeciw”¹². Ojciec Święty w orędziach akcentuje zarówno plusy jak i zauważa minusy mediów społecznościowych. Jednak pomimo wyeksponowanych zagrożeń wzywa do odwagi, przewyciężenia poczucia zrezygnowania i zniechęcenia, wywołanego często tym, że bardziej chwytliwe stają się wszelkiego rodzaju skandale, *fake newsy*, niż dobre wiadomości, będące świadectwem prawdy¹³. Bez wątpienia w nauczaniu Kościoła media, a szczególnie media społecznościowe jawią się jako szansa i ważna przestrzeń ewangelizacji w obecnych czasach. Zanim zostanie omówione ich zastosowanie w duszpasterstwie warto pochylić się nad samym znaczeniem terminu „media społecznościowe”.

2. Pojęcie i podział mediów społecznościowych

Próba precyzyjnego zdefiniowania czym są media społecznościowe (ang. *social media*) przysparza wiele trudności. Jest to pojęcie bardzo szerokie i stosunkowo młode. Ponadto desygnat, który opisuje, jawi się jako zjawisko charakteryzujące się niezwykle dynamicznym, podlegające nieustannym

---

⁹ Benedykt XVI, *Orędzie na XLVII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu „Serwisy społecznościowe: portale prawdy i wiary; nowe przestrzenie ewangelizacji”* (Watykan, 24 stycznia 2013), „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie) 34(2013) nr 3-4, s. 10-11.

¹⁰ W. Mleczek, *Jak ewangelizować świat cyfrowy? Wskazania Benedykta XVI w orędziach na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu*, „Studia Socialia Cracoviensia” 6(2014) nr 1, s. 199.

¹¹ Por. Franciszek, *Orędzie na XLVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu „Przekaz w służbie kultury spotkania* (Watykan, 24 stycznia 2014), „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie) 35(2014) nr 2, s. 7.

¹² Tamże, s. 7.

¹³ Por. Franciszek, *Orędzie na LI Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu „Przekazujemy nadzieję i ufność w naszych czasach”* (Watykan, 24 stycznia 2017), „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie) 37(2017) nr 3-4, s. 7-8.; Por. Tenże, *Orędzie na LII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu „Fake news a dziennikarstwo pokoju”* (Watykan, 24 stycznia 2018), Tamże 38(2018) nr 2, s. 4-6.; Por. Tenże, *Orędzie na LIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu „Od wirtualnych wspólnot społecznościowych do wspólnot ludzkich”* (Watykan 24 stycznia 2019), Tamże 39(2019) nr 2, s. 49-51.

przemianom, dostarczającym nowych narzędzi i rozwiązań technologicznych. Problem definicji potęguje również funkcjonowanie, zarówno w literaturze przedmiotu, jak i powszechnej świadomości pojęć takich jak: serwisy społecznościowe, portale społecznościowe, media społecznościowe czy sieci społecznościowe często rozumianych jako synonimy. Andreas Kaplan i Michael Haenlein określają social media „jako grupę aplikacji opartych na Internecie, które zostały stworzone na ideologicznym i technologicznym fundamencie Web 2.0, i które umożliwiają kreację i wymianę treści generowanych przez użytkowników”¹⁴.

Dominik Kaznowski zwraca uwagę, że wiele prób zdefiniowania mediów społecznościowych (autor używa terminu media społeczne) jest podejmowanych w odniesieniu do mediów tradycyjnych, określanych inaczej jako stare media czy mass media. W takiej perspektywie social media mogą być ukazane jako pewnego rodzaju kontrast, przeciwieństwo, a nawet konkurencja, polegająca na zastąpieniu mediów tradycyjnych. Znacząca różnica i nowość mediów społecznościowych polega na zaangażowaniu odbiorcy, który z biernego czytelnika, słuchacza, widza staje się współtwórcą. Kaznowski uwypukla istotne cechy mediów społecznościowych zestawiając je z tradycyjnymi. Podkreśla, że stare media są tworzone przez instytucjonalne, odpowiednio przygotowane podmioty, tym samym poddane odgórnej kontroli; są przeznaczone dla szerokiego grremium odbiorców, skąd wynika uniwersalność ich przekazu; są oparte na jednostronnym przekazie, który kończy proces medialny. Odnosząc się do tego, autor

podkreśla, że media społecznościowe podlegają jedynie kontroli społecznej; są wykorzystywane do komunikacji na dowolną skalę (grono odbiorców może być szerokie, albo bardzo wąskie); mają strukturę dialogiczną (są nastawione na polemikę, dyskusję, wyminę poglądów). Ponadto stwierdza, że publikowana w nich informacja rozpoczyna proces medialny (do informacji można się odnieść np. poprzez komentarz, informacja może być wielokrotnie edytowana); przekaz informacji za ich pośrednictwem jest bardziej dopasowany do odbiorców, którzy gromadzą się wokół konkretnych tematów czy nośników; informacje są rozprzestrzeniane poprzez interakcję społeczną, co warunkuje skalę dystrybucji, a także powstają w sposób wolny, nieprzymuszony (nie są pisane na zlecenie)¹⁵. Na uwagę zasługuje również dokonana przez Dominika Kaznowskiego próba klasyfikacji mediów społecznościowych. Została ona dokonana w oparciu o realizowane przez social media funkcje, odpowiadające potrzebom użytkowników. Autor kategoryzuje media społecznościowe w następujący sposób: służące publikacji opinii i poglądów (blogi), nastawione na współdzielenie zasobów (YouTube, Slideshare), służące współtworzeniu, kooperacji (Google Docs), nastawione na budowanie i podtrzymywanie relacji (social networking), służące komunikacji i podejmowaniu dyskusji (fora, komunikatory internetowe, czat), nastawione na aktualne informacje i umożliwiające odniesienie do nich (mikroblogi). Jest wielu autorów proponujących inne klasyfikacje social mediów, co wskazuje na trudność jednoznacznego ich skatalogowania¹⁶. W dalszych rozważaniach zostaną ukazane konkretne przykłady

¹⁴ Por. M. Chmielewski, *Media społecznościowe jako narzędzia nowej ewangelizacji*, „Świat i Słowo” 12(2014) nr 1, s. 215.

¹⁵ Por. D. Kaznowski, *Definicja social media*, [on-line] <http://networkeddigital.com/2010/04/17/definicja-social-media/> [dostęp: 29.04.2020].

¹⁶ Por. Tenże, *Podział i klasyfikacja social media*, [on-line] <http://networkeddigital.com/2010/05/10/podzial-i-klasyfikacja-social-media/> [dostęp: 29.04.2020].

zastosowania mediów społecznościowych w działalności duszpasterskiej Kościoła.

3. Media społecznościowe w działalności duszpasterskiej Kościoła

Duszpasterstwo jest to „zorganizowana działalność zbawcza Kościoła skierowana do wszystkich wiernych, zmierzająca bezpośrednio do zaspokojenia ich powszechnych potrzeb religijnych oraz osiągnięcia celu Kościoła i każdej wspólnoty religijnej, którym jest spotkanie w wierze i miłości”¹⁷. Kościół podejmując tę posługę wykorzystuje obecnie także digitalną przestrzeń głoszenia Ewangelii. W wielu przypadkach jest to jedyna szansa dotarcia do człowieka ze słowem Bożym. Papież Benedykt XVI, w orędziu na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu w 2010 roku, zwrócił uwagę, że „także w świecie cyfrowym trzeba ukazać, że pełna miłość Boża, troska o nas w Chrystusie to nie tylko przeszłość ani też uczona teoria, lecz bardzo konkretna i aktualna rzeczywistość. Duszpasterstwo w świecie cyfrowym musi umieć pokazać ludziom naszych czasów i zagubionej współczesnej ludzkości, że «Bóg jest blisko, że w Chrystusie nawzajem do siebie należymy»”¹⁸. Ojciec Święty ponadto podkreślił, że szczególnie zadanie w tej kwestii posiadają kapłani. To od nich wymaga się zaangażowania pełnego pokory i pozbawionego chęci „zabłyśnięcia” w sieci, aby poprzez media społecznościowe wyjść naprzeciw człowiekowi, żyjącemu nie raz bardziej w świecie wirtualnym niż realnym¹⁹. To samo zadanie spoczywa

także na katechetach świeckich, którzy również pełnią w Kościele właściwą im posługę. Czas epidemii stanowi szczególne wyzwanie dla duszpasterskiej działalności Kościoła poprzez media społecznościowe.

Ważnym wydarzeniem duszpasterskim na płaszczyźnie medialnej było pojawienie się 12 grudnia 2012 roku wpisu papieża Benedykta XVI na Twitterze. Dało to początek nowej formie komunikacji, głoszenia orędzia chrześcijańskiego przez biskupa Rzymu²⁰. Podstawową funkcją Twittera jest udostępnianie tzw. „tweetów”, czyli krótkich informacji, obejmujących nie więcej niż 140 znaków. Dla porównania standardowy sms zawiera maksymalnie 160 znaków. Fenomen papieskiego profilu polega także na otwartości. Każdy może stać się czytelnikiem udostępnianego tweeta, zarówno osoba wierząca, jak i obojętna religijnie. Ponadto do udostępnianych treści w każdej chwili można się odnieść²¹. Taka forma odpowiada zwłaszcza ludziom młodym, którzy często są zniechęceni czytaniem długich wypowiedzi, zwłaszcza, że w dobie zdalnego nauczania są zarzucani ilością treści. Papież Franciszek kontynuując tę formę ewangelizacji, rozpoczęła przez swego poprzednika, publikuje tweety w różnych językach. Na uwagę zasługuje zwłaszcza jego aktywność na Twitterze od początku 2020 roku, kiedy świat stanął w obliczu pandemii koronawirusa. Ojciec Święty w tym okresie wielokrotnie zamieszczał wezwania do modlitwy za osoby chore, cierpiące, umierające, za lekarzy, pielęgniarki, za tych wszystkich którzy spieszą z pomocą. Niósł słowa nadziei

¹⁷ R. Kamiński, *Duszpasterstwo zwyczajne*, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fijałkowski, Lublin 2006, s. 212.

¹⁸ Benedykt XVI, *Orędzie na XLIV Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu „Kapłan i duszpasterstwo w świecie cyfrowym: nowe media w służbie słowa”* (Watykan, 24 stycznia 2010), „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie) 30(2010) nr 3-4, s. 7.

¹⁹ Por. Tamże, s. 6-7.

²⁰ Por. Krajowa Agencja Informacyjna, *6 lat obecności papieża na Twitterze*, [on-line] <https://ekai.pl/6-lat-obecnosci-papieza-na-twitterze/> [dostęp: 29.04.2020].

²¹ Por. J. Chyła, *Ewangelizacja cyfrowego kontynentu*, „Kultura-Media-Teologia” 6(2015) nr 22, s. 74-77.

i otuchy, zapewniając o bliskości Boga i bliskości wspólnoty Kościoła. Wzywał do zjednoczenia się i wspólnej modlitwy o ustanie pandemii, zwłaszcza dnia 25 marca prosił, aby o godzinie 12 razem z całym Kościołem odmówić Modlitwę Pańską oraz dnia 27 marca zachęcał do uczestnictwa w nabożeństwie połączonym z błogosławieństwem *Urbi et Orbi*. Na Twitterze biskupa Rzymu we wspomnianym okresie można również znaleźć fragmenty homilii, odnośniki do transmisji internetowych czy krótkich myśli wielkopostnych²². Również na gruncie polskim można zaobserwować aktywność duchownych na Twitterze.

Poza Twitterem należy wspomnieć o aktywności ewangelizacyjnej polskich duchownych na platformie YouTube. Chyba najbardziej znanym przykładem jest dominikanin o. Adam Szustak, który prowadzi bloga w formie audiowizualnej na kanale *Langusta na Palmie*²³. Kanał obecnie posiada 650 tysięcy subskrypcji. Można na nim znaleźć np. rekolekcje, komentarze fragmentów Pisma Świętego, refleksje nad poszczególnymi dniami Triduum Paschalnego. W obecnej sytuacji na uwagę zasługuje kilka projektów podjętych przez dominikanina. O. Szustak kontynuuje program „Wstawaki”, cieszący się dużą popularnością. Są to krótkie filmiki na dobry początek dnia, akcentujące ważne rzeczy w życiu ludzkim. Rozpoczął spotkania na żywo o temacie „Miłość w czasach zarazy”, nazywając je mini rekolekcjami. Składają się one z dwóch części. Pierwsza jest poświęcona rozważaniom Ewangelii, a druga modlitwie różańcowej wraz z całym Kościołem

o godzinie 20.30. Oprócz tego na kanale ukazują się spotkania na żywo z serii „Karaluchy pod poduchy”, które odbywają się o godzinie 22. Można powiedzieć, że są to spotkania na dobranoc. Oparte są na przekazie bajki i komentarzu do niej, a zakończone wspólną kompletą. Na wspomnianym kanale odbyła się również, transmitowana na żywo, Droga Światła, czyli spotkanie z Chrystusem Zmartwychwstałym, połączone z modlitwą wstawienniczą. Ponadto o. Szustak prowadzi rekolekcje wielkanocne w czasie zarazy z cyklu „Do Galilei”²⁴. Spotkania na żywo umożliwiają uczestnikom wypowiedzenie się w czasie rzeczywistym, podawania intencji modlitewnych za pomocą czatu. Jest wiele przykładów duszpasterskiej działalności kapłanów wspólnot lokalnych w czasie epidemii. Duchowni posiadają prywatny kanał na YouTube, gdzie zamieszczają treści ewangelizacyjne. Przykładem jest ks. Łukasz Nycz, duszpasterz Fundacji „Dzieło Nowego Tysiąclecia”. Na swoim kanale zamieszcza wielkanocne *Spotkania ze Słowem*²⁵. Ks. Wojciech Pawłowski, kapłan diecezji radomskiej, tworzy i udostępnia *Kwarantannowe Dobranocki*. Są to krótkie opowieści o miłości, przyjaźni, najgłębszych pragnieniach osoby ludzkiej, poruszające serca zarówno najmłodszych, jak i najstarszych²⁶.

W czasie epidemii bardzo ważne są również duszpasterskie inicjatywy podejmowane przez Mocnych w Duchu, na ich kanale na YouTube *Mocni w Duchu TV Live*. Na szczególną uwagę, zwłaszcza z punktu widzenia katechetycznego,

²² Por. *Oficjalna strona Twitter Jego Świątobliwości Papieża Franciszka*, [on-line] https://twitter.com/pontifex_pl [dostęp: 30.04.2020].

²³ Por. M. Chmielewski, I. Durma, R. Kusiak, „Kodeks” *social media dla Kościoła katolickiego w Polsce*, „Biuletyn Edukacji Medialnej” 15(2018) nr 1, s. 148.

²⁴ Por. A. Szustak, *Langusta na Palmie*, [on-line] <https://www.youtube.com/user/Langustanapalmie> [dostęp: 30.04.2020].

²⁵ Por. Ł. Nycz, *Spotkania ze Słowem*, [on-line] https://www.youtube.com/channel/UCAa6flvZBXe-EZp6_JXvwjPw [dostęp: 30.04.2020].

²⁶ Por. W. Pawłowski, *Kwarantannowe Dobranocki*, [on-line] https://www.youtube.com/channel/UCl-1RF8_jBX84L0Dubt8Czg [dostęp: 30.04.2020].

zasługuje program *Mocni w Duchu Dzieciom*, rozpoczęty 16 marca 2020 r., czyli praktycznie w momencie zamknięcia szkół w Polsce. Od poniedziałku do piątku o godzinie 11.00 ukazuje się na żywo nowy odcinek programu, którego adresatami są dzieci w wieku od 6 do 11 lat. W poszczególnych odcinkach dzieci mają możliwość modlitwy, spotkania ze Słowem Bożym, nauki piosenek religijnych z gestami, wykonywania prac plastycznych czy technicznych, nauki słówek z angielskiego, a nawet Pozdrowienia Anielskiego w tym języku, wykonywania prostych ćwiczeń znanych dobrze z lekcji wychowania fizycznego wspólnie z jezuitą o. Remigiuszem Reclawem²⁷. Oprócz programu jezuita na swoim kanale na żywo transmitują niedzielną Mszę Świętą dla dzieci. Z komentarzy po Eucharystii można wywnioskować, że dzieci czynnie włączają się w liturgię²⁸.

Transmisja niedzielnej Eucharystii, liturgii Triduum Paschalnego, jest kolejnym bardzo ważnym wymiarem duszpasterskiej posługi Kościoła za pośrednictwem mediów społecznościowych w dobie pandemii. Oczywiście również media tradycyjne stwarzały możliwość uczestnictwa w tych wydarzeniach. Jednak w tym aspekcie należy podkreślić, że wspólnoty lokalne, co do tej pory nie miało miejsca, prowadziły transmisję na żywo. Dla wielu ludzi było to bardzo istotne. Dzięki temu w tym trudnym czasie, gdy liczba wiernych w kościele została ograniczona do 5 osób, mogli uczestniczyć w liturgii sprawowanej w swojej parafii. Pomimo

braku fizycznej obecności w kościele, kontakt ze wspólnotą stał się możliwy w przestrzeni wirtualnej. Biskup Andrzej Czaja zwrócił uwagę, że należy uświadamiać wiernych o różnicy pomiędzy uczestnictwem we Mszy Świętej transmitowanej na żywo, a jej oglądaniem w postaci nagrania, czego nie można nazwać uczestnictwem²⁹.

Nie sposób nie wspomnieć jeszcze o aktywności duszpasterskiej Kościoła na słynnym portalu społecznościowym Facebook. Ta platforma służy kapłanom jako narzędzie komunikacji z wiernymi. Tworzone w świecie wirtualnym grupy parafialne umożliwiają kontakt duszpasterza z poszczególnymi wspólnotami oraz poszczególnych parafian między sobą. Zaleta istnienia takich grup wybrzmiewa ze zdwojoną siłą w czasie epidemii, kiedy nie ma możliwości realnego spotkania. Za pośrednictwem Facebooka wielu kapłanów może w czasie rzeczywistym organizować spotkania i odpowiadać na zadane w komentarzach pytania³⁰. Z powodu odwołanych rekolekcji, Fundacja „Dzieło Nowego Tysiąclecia” i Stowarzyszenie Absolwentów Dzieła zorganizowali e-rekolekcje, czyli spotkania duchowe oparte na Słowie Bożym, przygotowujące do lepszego przeżycia Świąt Paschalnych w trudnym czasie epidemii i odizolowania. Począwszy od Wielkiego Poniedziałku fundacyjni duszpasterze prowadzili codziennie transmisję na żywo z nauką rekolekcyjną. Transmitowane było także uwielbienie z zespołem stypendystów *Tylko Ty*³¹. Oprócz wspomnianych przejawów aktywności duszpasterskiej, w tej

²⁷ Por. *Mocni w Duchu, Mocni w Duchu Dzieciom w czasie epidemii koronawirusa*, [on-line] <https://www.archidiecezja.lodz.pl/2020/03/mocni-w-duchu-dzieciom-w-czasie-epidemii-koronawirusa/>, <https://www.youtube.com/playlist?list=PL68BZk9-kmejVuBnbymj3rTC4lkm5fpcH> [dostęp: 30.04.2020].

²⁸ *Mocni w Duchu TV Live, Msza święta dla dzieci – Remi Reclaw SJ* [5.04.2020], [on-line] <https://www.youtube.com/watch?v=GodS7fS8Ogw> [dostęp: 30.04.2020].

²⁹ Por. Krajowa Agencja Informacyjna, *Bp Czaja: oglądanie retransmisji liturgii nie stanowi udziału w niej*, [on-line] <https://ekai.pl/bp-czaja-ogladanie-retransmisji-liturgii-nie-stanowi-udzialu-w-niej/> [dostęp: 30.04.2020].

³⁰ Por. M. Chmielewski, I. Durma, R. Kusiak, „Kodeks” *social media dla Kościoła katolickiego w Polsce*, „Biuletyn Edukacji Medialnej” 15(2018) nr 1, s. 148.

³¹ Por. *E-rekolekcje FDNT RAZEM stypendyści, absolwenci, przyjaciele*, [on-line] https://www.facebook.com/events/239316147252204/?active_tab=discussion [dostęp: 30.04.2020].

przestrzeni medialnej bardzo ważna jest sama obecność kapłanów, publikowane przez nich treści mogą być swoistym świadectwem wiary³².

***

Bez wątpienia media społecznościowe w czasie pandemii stały się ważną przestrzenią duszpasterskiej działalności Kościoła. Dały możliwość dzielenia się Słowem Bożym, uczestnictwa

w rekolekcjach, niedzielnej Eucharystii, liturgii Triduum Paschalnego. Choć spotkania w świecie wirtualnym nie można stawiać na równi z realnym uczestnictwem we Mszy Świętej, przyjmowaniem sakramentów, zgromadzeniem we wspólnocie, to jednak w czasie pandemii i przymusowej izolacji dla wielu jest to jedyny sposób udziału w niektórych formach życia duchowego.

Bibliografia

- Benedykt XVI, *Orędzie na XLIV Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu „Kapłan i duszpasterstwo w świecie cyfrowym: nowe media w służbie słowa”* (Watykan, 24 stycznia 2010), „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie) 30(2010) nr 3-4, s. 6-7.
- Benedykt XVI, *Orędzie na XLVII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu „Serwisy społecznościowe: portale prawdy i wiary; nowe przestrzenie ewangelizacji”* (Watykan, 24 stycznia 2013), „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie) 34(2013) nr 3-4, s. 10-11.
- Benedykt XVI, *Orędzie na XLVII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu „Serwisy społecznościowe: portale prawdy i wiary; nowe przestrzenie ewangelizacji”* (Watykan, 24 stycznia 2013), „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie) 34(2013) nr 3-4, s. 10-11.
- Chmielewski M., Durma I., Kusiak R., „Kodeks” *social media dla Kościoła katolickiego w Polsce*, „Biuletyn Edukacji Medialnej” 15(2018) nr 1, s. 146-169.
- Chmielewski M., *Kultura medialna jako wyzwanie dla komunikacji wiary w świetle orędzi Benedykta XVI na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu*, „Biuletyn Edukacji Medialnej” 13(2016) nr 1, s. 156-178.
- Chmielewski M., *Media społecznościowe jako narzędzia nowej ewangelizacji*, „Świat i Słowo” 12(2014) nr 1, s. 213-229.
- Chyła J., *Ewangelizacja cyfrowego kontynentu*, „Kultura-Media-Teologia” 6(2015) nr 22, s. 67-79.
- Depo W., *Środki społecznego przekazu – nowa ambona Kościoła* (1), [on-line], https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WE/depo/niedziela201303_media.html [dostęp: 29.04.2020].
- E-rekolekcje FDNT RAZEM stypendyści, absolwenci, przyjaciele*, [on-line] https://www.facebook.com/events/239316147252204/?active_tab=discussion [dostęp: 30.04.2020].
- Franciszek, *Orędzie na LIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu „Od wirtualnych wspólnot społecznościowych do wspólnot ludzkich”* (Watykan 24 stycznia 2019), „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie) 39(2019) nr 2, s. 49-51.
- Franciszek, *Orędzie na LI Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu „Przekazujemy nadzieję i ufność w naszych czasach”* (Watykan, 24 stycznia 2017), „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie) 37(2017) nr 3-4, s. 7-8.
- Franciszek, *Orędzie na LII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu „Fake news a dziennikarstwo pokoju”* (Watykan, 24 stycznia 2018), „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie) 38(2018) nr 2, s. 4-6.
- Franciszek, *Orędzie na XLVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu „Przekaz w służbie kultury spotkania* (Watykan, 24 stycznia 2014), „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie) 35(2014) nr 2, s. 6-7.
- Jan Paweł II, *Orędzie na XXXVI Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu ŚDŚSP „Internet: nowe forum głoszenia Ewangelii* (Watykan, 24 stycznia 2002), „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie) 23(2002) nr 4, [on-line], https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/internet_aut_12052002.html [dostęp: 29.04.2020].
- Kamiński R., *Duszpasterstwo zwyczajne, w: Leksykon teologii pastoralnej*, red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fijałkowski, Lublin 2006, s. 212-218.
- Kaznowski D., *Definicja social media*, [on-line], <http://networkeddigital.com/2010/04/17/definicja-social-media/> [dostęp: 29.04.2020].

³² Por. J. M. Nogowski, *Duszpasterstwo w Polsce wobec mass mediów*, „Civitas et Lex” 3(2016) t. 11, nr 3, s. 12.

- Kaznowski D., *Podział i klasyfikacja social media*, [on-line], <http://networkeddigital.com/2010/05/10/podzial-i-klasyfikacja-social-media/> [dostęp: 29.04.2020].
- Krajowa Agencja Informacyjna, *6 lat obecności papieża na Twitterze*, [on-line], <https://ekai.pl/6-lat-obecnosci-papieza-na-twitterze/> [dostęp: 29.04.2020].
- Krajowa Agencja Informacyjna, *Bp Czaja: oglądanie retransmisji liturgii nie stanowi udziału w niej*, [on-line] <https://ekai.pl/bp-czaja-ogladanie-retransmisji-liturgii-nie-stanowi-udzialu-w-niej/> [dostęp: 30.04.2020].
- Mleczo W., *Jak ewangelizować świat cyfrowy? Wskazania Benedykta XVI w orędziach na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu*, „Studia Socialia Cracoviensia” 6(2014) nr 1, s. 199.
- Mocni w Duchu TV Live, *Msza święta dla dzieci – Remi Reclaw SJ [5.04.2020]*, [on-line] <https://www.youtube.com/watch?v=GodS7fS8Ogw> [dostęp: 30.04.2020].
- Mocni w Duchu, *Mocni w Duchu Dzieciom w czasie epidemii koronawirusa*, [on-line] <https://www.archidiecezja.lodz.pl/2020/03/mocni-w-duchu-dzieciom-w-czasie-epidemii-koronawirusa/>, <https://www.youtube.com/playlist?list=PL68BZk9-kmejVuBnymj3rTC4IkM5fpcH> [dostęp: 30.04.2020].
- Nogowski J. M., *Duszpasterstwo w Polsce wobec mass mediów*, „Civitas et Lex” 3(2016) t. 11, nr 3, s. 7-14.
- Nycz Ł., *Spotkania ze Słowem*, [on-line] https://www.youtube.com/channel/UCAa6flvZBXe-EZp6_JXvwjPw [dostęp: 30.04.2020].
- Oficjalna strona Twitter Jego Świątobliwości Papieża Franciszka*, [on-line], https://twitter.com/pontifex_pl [dostęp: 30.04.2020].
- Paweł VI, *Evangelii nuntiandi. Adhortacja apostolska o ewangelizacji w świecie współczesnym*, Rzym 1975.
- Pawłowski W., *Kwarantannowe Dobranocki*, [on-line] https://www.youtube.com/channel/UCI-1RF8_jBX84L0Dubt8Czg [dostęp: 30.04.2020].
- Sobór Watykański II, *Inter mirifica. Dekret o środkach społecznego przekazywania myśli*, Rzym 1963.
- Szustak A., *Langusta na Palmie*, [on-line] <https://www.youtube.com/user/Langustanapalmie> [dostęp: 30.04.2020].

Przykłady wykorzystania mediów społecznościowych w duszpasterskiej działalności Kościoła w czasie pandemii

Streszczenie

Intensywny rozwój mediów społecznościowych sprawił, że świat wirtualny stał się integralną częścią ludzkiego życia i charakterystycznym przejawem czasów współczesnych. Nowe media, nastawione przede wszystkim na aktywność odbiorców, znalazły pozytywny wydźwięk w nauczaniu Kościoła, który dostrzegł ich ogromną siłę oddziaływania na człowieka i czuje się zobowiązany do wykorzystywania tych narzędzi w duszpasterskiej posłudze. Szczególnym wyzwaniem w tej kwestii jest czas pandemii. Papież Franciszek, na swoim profilu na Twitterze, w tym okresie, wzywał do modlitwy, jedności ze wszystkimi potrzebującymi. Wielu kapłanów w Polsce, za pośrednictwem platformy YouTube oraz portalu społecznościowego Facebook, podjęło różne inicjatywy głoszenia Słowa Bożego, towarzyszenia wiernym w trudnym czasie odosobnienia i izolacji, zapewniając o duchowej bliskości wspólnoty Kościoła.

Słowa klucze: media społecznościowe, duszpasterstwo, pandemia, „Mocni w Duchu”, e-rekolekcje.

Mgr Paulina Skórnicka – doktorantka w Instytucie Teologii Pastoralnej i Katechetyki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie. ORCID 0000-0003-2305-3431